

MPRA

Munich Personal RePEc Archive

Foreign Direct Investments and Turkey

HALICIOGLU, Ferda

Department of Economics, Yeditepe University, Turkey

September 2008

Online at <http://mpra.ub.uni-muenchen.de/10404/>

MPRA Paper No. 10404, posted 10. September 2008 / 17:01

Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve Türkiye

Özet

2000-2007 döneminde Türkiye'ye giren ve Türkiye'den çıkan doğrudan sermaye yatırımları bölgesel ve sektörel olarak analiz edilmiştir. Bölgesel olarak Türkiye'nin yoğun olarak Avrupa kıtası ile doğrudan sermaye ithali ve ihracı ilişkisinde olduğu gözlenmektedir. Sektörel olarak yurtdışından gelen doğrudan yatırımlar hizmetler sektöründe yoğunlaşırken, yurtdışına yapılan doğrudan sermaye yatırımlarının sanayi ve hizmetler sektörü arasında dağıldığı görülmektedir. 2000-2006 döneminde doğrudan sermaye yatırımlarını Türkiye'ye yönelmesindeki en önemli faktörler analiz edilerek, bu faktörlerin doğrudan yabancı sermaye çekmedeki önemleri 2007-2011 dönemi için değerlendirilmiştir. Bu analizlere göre, 2007-2011 arasında Türkiye'ye yılda ortalama 20 milyar dolarlık doğrudan yabancı sermaye girişi olacağı öngörülmektedir.

Abstract

This study is concerned with the foreign direct investments flows from and out of Turkey in terms of regional and sectoral distributions during the period of 2000-2007. It is noted that Turkey imports substantial amount of foreign direct investment from the European continent. The majority of the foreign direct investments flows into Turkey is placed in services sector whilst Turkish capital seems to be invested in industry and services sectors. The main factors of attracting the foreign direct investments flows into Turkey for the period of 2000-2006 are analyzed as well as their implications for the period of 2007-2011. It is forecasted that Turkey will receive, on average, 20 billion US dollar worth foreign direct investment during the period of 2007-2011 per year.

İletişim

Ferda HALICIOĞLU

Ekonomi Bölümü

Yeditepe Üniversitesi

İstanbul

fhalicioglu@yeditepe.edu.tr

www.ferda-halicioglu.com

1. Giriş

1990'lı yıllarda başlayan küreselleşme olgusunun en önemli göstergelerinden biri olarak uluslararası yabancı sermaye yatırımlarında görülen olağanüstü artışlar kabul edilmektedir. Yabancı sermaye yatırımlarının (YSY) bir ülkenin gayri safi yurtiçi hasılası (GSYH) içindeki payının artması oranında da bir ülkenin dünya ekonomisine bütünleştiği varsayılır.

YSY'ler genelde ikiye ayrılırlar: doğrudan yabancı sermaye yatırımları (DYS) ve portföy yatırımları (PY). Analizde basitlik sağlama amacıyla PY'ler bu çalışma kapsamı dışında tutulmuştur. DYS'de kendi içinde iki ayrı sınıfta analiz edilir: doğrudan yurtiçi sermaye (DYIS) ve doğrudan yurtdışı sermaye (DYDS). DYIS bir ülkeye gelen DYS'dir. DYDS ise bir ülkenin sermaye ihracıdır. DYS'lerin gittikleri ülkelerin GSYH'lerine olan net katkıları genelde olumludur. Bu nedenle ülkeler DYS çekmede birbirleriyle yarışır. DYS'ler tasarruf açıklarını gidererek, yatırım oranlarını artırır ve böylece büyümeye olumlu katkıda bulunurlar. Ayrıca teknoloji transferi, araştırma ve geliştirme, işletme ve organizasyon, girişimcilik ve yenilikçilik, gibi bir ülkenin üretim etkinliğini artırıcı özellikler DYS'lerin diğer faydaları olarak kabul edilirler.

Bu çalışmanın temel amacı Türkiye'ye gelen ve Türkiye'den çıkan DYS hareketlerinin iktisadi boyutlarını, coğrafi ve sektörel olarak 2000-2007 yıllarını kapsayacak bir şekilde analiz etmektir. Bu çalışmada ayrıca geleceğe yönelik DYS akımları da 2007-2011 dönemin için irdelenmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde DYS'lerin makro bir değerlendirilmesi yapılmaktadır. 3. bölüm DYS'leri coğrafi ve sektörel olarak irdelemektedir. DYS akımlarının gelecekte nasıl şekilleneceği ise dünya çapında yapılan bir araştırmaya dayanarak, özellikle Türkiye açısından değerlendirilmesi 4. bölümün konusudur. Son bölüm ise genel değerlendirmeleri kapsamaktadır.

2. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Makro Analizi

Türkiye'ye gelen ve Türkiye'den çıkan DYS akımlarının 2000-07 dönemindeki temel makro boyutları Tablo 1'de verilmiştir. Tablo 1'den görüleceği üzere DYIS/GSYH oranı dönem başında % 0.4 iken, bir yıl sonra bu oran % 2.3'e yükselmiştir. Bu aşırı artışın temel sebebi ise 2001 ekonomik krizi ile GSYH'nin, ABD doları cinsinden yaklaşık % 30 oranında azalmasıdır. 2001 yılında uygulanmaya başlanan ve IMF destekli 'Güçlü Ekonomiye Geçiş' isimli ekonomik istikrar programı, döviz kurlarını yeniden dengeye getirmiştir. Bunun sonucunda yukardaki oran da önce istikrara kavuşmuş, daha sonra ise 2004'den sonra hızla

artarak 2005 yılında GSYH'nin % 5'ine ulaşmıştır. Kümülatif veya stok DYIS'nın GSYH oranı 2000'de % 10 iken 2007'de % 32'ye ulaşmıştır. Bu durum ise DYIS'nin Türkiye'deki payını 7 sene içinde üçe katladığını göstermektedir. DYIS'nin sabit sermaye yatırımlarındaki payı ise 2007'de % 20'ye çıkmıştır. Böylece DYIS, GSYH'deki büyümesinde önemli bir faktörü haline gelmiştir. DYIS'deki 2004-2007 arasındaki hızlı artışın en önemli yurtdışı nedenleri ise 2002 seçimleri ile siyasal istikrarın tesis edilmesi, IMF destekli istikrar programına bağlılık ile Avrupa Birliği'ne (AB) tam üye aday ülke olma sürecinin 2004'te başlamasıdır. IMF'nin önerdiği ve DYS açısından önemli olan ekonomik politika ise kamuya ait iktisadi işletmelerin hızla özelleştirilmesi ile özel finans piyasasında belirgin bir serbesti sonucu yurtdışı rekabete açılmasıydı. Türkiye kısa bir zaman içinde DYS için cazip bir ülke oldu. Özelleştirmelerden pay almak isteyen yabancı sermaye Türkiye'ye akmaya başlarken, aynı dönemde artan oranda özel sektör işletmesinde doğrudan yabancı sermaye tarafından satın alınmıştır. Aynı dönemde dünya finans piyasalarında gayrimenkul değerler üzerinden geliştirilen türev araçları finansman maliyetlerinde önemli düşüşler sağlamışlardır. Gelişmiş ülkelerdeki bu tür yatırım fonlarının bir bölümü ise Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelere DYS olarak yönlendirilmişlerdir.

Türkiye'den çıkan DYS'nın GSYH oranı ise dönem boyunca % 0.4'leri geçmemiştir. Bu durum ise Türkiye'yi DYS akımlarında net kazanç sağlayan bir ülke yapmıştır.

(Tablo 1'in Yeri)

Tablo 1. Türkiye'ye Gelen ve Türkiye'den Çıkan Doğrudan Sermaye Yatırımları								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
GSYH (cari milyar \$)	200.6	146.4	184.2	241.5	303.1	363.4	402.7	471.9
DYIS (cari milyar \$)	0.9	3.4	1.1	1.8	2.8	10.0	20.0	19.0
% olarak (DYIS/GSYH)	0.4	2.3	0.6	0.7	0.9	2.7	5.0	4.0
% olarak (DYIS/Sabit Sermaye Yatırımları)	1.8	2.9	3.7	4.7	5.4	13.8	23.7	20.0
DYIS (kümülatif, cari milyar \$)	19.2	18.0	16.3	30.9	37.1	69.9	92.8	153.5
DYDS(cari milyar \$)	0.8	0.5	0.2	0.5	0.8	1.1	0.9	2.0
% olarak (DYDSY/GSYH)	0.4	0.3	0.1	0.2	0.3	0.3	0.2	0.4
DYDS (kümülatif, cari milyar \$)	3.7	4.5	5.8	6.1	7.1	8.3	8.9	12.2

Kaynak: TCMB

2000-2007 döneminde DYS akımlarının dünya ölçeğindeki boyutları Tablo 2'de gösterilmiştir. Tablo 2'den de görüleceği üzere küresel DYS 2001-2003 arasında ciddi bir daralma yaşamış, 2004'ten sonra ise yeniden artış eğilimine girmiştir. 2007 yılında ise toplam DYS dönem içindeki en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Türkiye ise bu dönemde DYS'nin rağbet ettiği ülkelerden biri olmuştur.

(Tablo 2'nin Yeri)

Tablo 2. Küresel Toplam Yabancı Sermaye Yatırımları (cari milyon \$)								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
DYS	1408.3	851.1	618.1	563.4	730.2	971.7	1335.1	1474.7
% değişim	26.4	-39.6	-27.4	-8.8	29.6	33.1	37.4	10.5

Kaynak: EUI

3. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Coğrafi ve Sektörel Dağılımı

Coğrafi Dağılım

2000-2007 yılları arasında Türkiye'ye gelen ve Türkiye'den çıkan DYS akımlarının coğrafi ve sektörel dağılımları Tablo 3, 4, 5 ve 6'da verilmiştir. Coğrafi açıdan Türkiye'ye en fazla DYS Avrupa kıtasından özellikle de Avrupa Birliği'den gelmektedir. Türkiye'nin AB ile olan yoğun siyasi ve ekonomik ilişkisinin bir sonucu olarak, Avrupa'dan gelen DYS'nin payı dönem boyunca % 80'ler civarında olmuştur. Amerika ve Asya kıtalarından gelen DYS oranları ise dönem boyunca yaklaşık olarak eşit ve % 10'lar seviyesinde gerçekleşmiştir.

2001-2007 döneminde Türkiye'den çıkan DYS'nin coğrafi dağılımı ise Tablo 4'te düzenlenmiştir. Türk yatırımcılarının en çok ilgi gösterdiği coğrafi bölge Avrupa kıtası ve özellikle AB olmuştur. Bu bölgenin toplamdaki payı % 60'ları aşarken, ikinci sırayı Asya kıtası % 30'lar ile almıştır. Asya bölgesinde ise özellikle Ortadoğu ülkeleri, Türkiye Cumhuriyetleri ve Rusya, Türk yatırımcılarının ilgisini çekmişlerdir. Amerika kıtası ise Türk yatırımcısı için cazibesini yitirmiş gözükmekte, çünkü dönem sonundaki payı % 5.8'den % 2.44'e düşmüştür.

(Tablo 3'ün Yeri)

Tablo 3. Yurtdışında Yerleşik Kişilerin Türkiye'deki Doğrudan Yatırımları (Coğrafi Dağılım) (Milyon \$ ve %)								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1. Avrupa	15850	14883	13410	24760	29758	56964	75295	123319
(1/7)	(82.5)	(82.4)	(82.5)	(82.5)	(80.0)	(81.5)	(81.0)	(80.3)
Belçika	223	592	480	830	929	3141	5830	8293
Lüksemburg	239	440	316	606	639	1275	2093	4317
Danimarka	37	79	103	252	229	334	426	525
Almanya	2189	1898	2156	3971	5097	6877	6397	9950
Yunanistan	10	18	34	91	99	237	2607	5465
İspanya	93	58	89	445	599	732	1354	2865
Fransa	1608	2475	1821	3389	3512	7020	7446	12806
İrlanda	88	44	8	13	57	0	52	61
İtalya	998	443	604	1679	1623	3919	4269	3478
Hollanda	7500	4607	4520	7205	9905	15278	19530	33247
Portekiz	0	0	1	0	0	0	156	381
İngiltere	1949	2771	2164	3455	3482	5753	6999	11792
Avusturya	34	16	21	51	79	153	565	4036
Finlandiya	34	581	262	1309	1782	6004	7831	12045
İsveç	31	18	67	108	130	196	213	304
Macaristan	0	0	0	0	0	9	0	29
Letonya	0	0	0	0	0	0	0	1
Romanya	0	0	4	5	0	6	3	3
Bulgaristan	0	1	1	12	8	39	21	37
EFTA Ülkeleri	775	779	734	1262	1387	1868	2115	3361
İsviçre	749	710	627	1229	1307	1754	1989	3190
İzlanda	0	53	85	0	47	78	74	102
Liechtenstein	0	0	2	6	7	3	2	4
Norveç	26	16	20	27	26	33	50	65
Diğer Avrupa Ülkeleri	42	63	25	77	201	4123	7388	10323
2. Afrika	36	48	26	53	49	70	79	157
(2/7)	(0.2)	(0.3)	(0.1)	(0.2)	(0.1)	(0.1)	(0.1)	(0.1)
Kuzey Afrika	36	48	26	49	49	70	78	102
Diğer Afrika Ülkeleri	0	0	0	4	0	0	1	55
3. Amerika	2265	2285	1749	3702	5331	6699	8969	17450
(3/7)	(11.8)	(12.6)	(9.10)	(12.9)	(14.3)	(9.60)	(9.65)	(11.3)
Kuzey Amerika	2245	2253	1725	3597	4029	5681	5682	12900
ABD	2245	2253	1671	3439	3340	4807	4515	11624
Kanada	0	0	54	158	689	874	1167	1276
Orta Amerika	20	32	24	105	1302	1018	3287	4560
Güney Amerika	0	0	0	0	0	0	0	0
4. Asya	1056	829	1071	2417	2031	6194	8457	12405
(4/7)	(5.5)	(4.6)	(6.6)	(7.8)	(5.5)	(8.8)	(9.1)	(8.1)
Yakın ve Ortadoğu Ülkeleri	421	373	319	853	595	4298	7159	9959
(Körfez Ülkeleri)	365	294	234	733	517	4192	6807	9154
(Diğer Yakın ve Ortadoğu)	56	79	85	120	78	106	352	805
Diğer Asya Ülkeleri	635	456	752	1564	1436	1896	1298	2446
5. Avustralya	0	0	0	0	0	0	69	155
6. Sınıflandırılmayan	2	2	3	4	0	0	3	5
7. Toplam (Kümülatif)	19209	18047	16259	30939	37169	69927	92872	153491

Kaynak: TCMB

(Tablo 4'ün Yeri)

Tablo 4. Yurtdışında Yerleşik Kişilerin Yurtdışındaki Doğrudan Yatırımları (Coğrafi Dağılım) (Milyon \$ ve %)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1. Avrupa	3131	4164	4392	4702	5083	5401	8042
(1/7)	(68.3)	(71.2)	(71.5)	(66.6)	(62.5)	(60.9)	(65.8)
Belçika	49	52	52	52	53	56	56
Lüksemburg	145	146	159	159	159	159	170
Danimarka	4	4	4	4	4	4	4
Almanya	324	343	391	379	375	372	460
Yunanistan	0	0	1	1	1	1	3
İspanya	0	1	1	1	1	1	3
Fransa	100	99	101	102	102	104	74
İrlanda	32	51	52	42	43	36	51
İtalya	2	2	2	2	107	110	111
Hollanda	1471	2295	2419	2683	2828	3037	4201
Portekiz	0	0	0	0	0	0	0
İngiltere	482	519	531	535	584	586	463
Avusturya	23	46	56	78	85	76	104
Finlandiya	0	0	0	0	0	0	0
İsveç	0	0	0	0	0	0	33
Çek Cumhuriyeti	0	84	84	84	84	84	84
Macaristan	43	43	44	44	41	69	70
Malta	24	25	25	25	25	104	1331
Polonya	3	3	3	7	8	8	8
Slovakya	0	2	2	2	2	2	2
Letonya	0	1	2	2	2	1	1
Litvanya	1	0	0	1	1	1	1
EFTA Ülkeleri	65	64	68	71	72	69	83
İsviçre	65	64	68	71	72	69	83
İzlanda	0	0	0	0	0	0	0
Norveç	0	0	0	0	0	0	0
Diğer Avrupa Ülkeleri	363	384	395	428	506	520	730
2. Afrika	22	60	67	72	86	92	171
(2/7)	(0.5)	(1.02)	(1.09)	(1.01)	(1.05)	(1.03)	(1.40)
Kuzey Afrika	5	49	53	58	71	79	151
Diğer Afrika Ülkeleri	17	11	14	14	15	13	20
3. Amerika	267	281	267	278	293	295	298
(3/7)	(5.8)	(4.8)	(4.3)	(3.9)	(3.6)	(3.32)	(2.44)
Kuzey Amerika	140	144	128	129	135	142	146
ABD	139	143	127	128	134	141	145
Kanada	1	1	1	1	1	1	1
Orta Amerika	112	122	124	134	143	138	137
Güney Amerika	15	15	15	15	15	15	15
4. Asya	1161	1342	1412	2008	2853	3078	3699
(4/7)	(25.3)	(23.0)	(23.0)	(28.4)	(35.0)	(34.7)	(30.3)
Yakın ve Ortadoğu (Körfez Ülkeleri)	650	819	886	1470	2288	2478	2917
(Diğer Yakın ve Ortadoğu)	20	22	24	22	22	23	81
Diğer Asya Ülkeleri	630	797	862	1448	2266	2455	2836
	511	523	526	538	565	600	782
5. Avustralya	0	0	0	0	0	0	1
6. Sınıflandırılmayan	0	0	0	0	0	0	0
7. Toplam (Kümülatif)	4581	5847	6138	7060	8135	8866	12210

Kaynak: TCMB

Sektörel Dağılım

Yurtdışından gelen DYS'nin sektörel dağılımı IMF ile yapılan son istikrar programı çerçevesinde şekillenmiştir. Bu programa göre Türkiye'nin kamu varlıkları hızla özelleştirilmeye başlanırken, özel finans sektöründe de yoğun bir rekabet ortamı öngörülmüştür. Alınan çeşitli rekabet artırıcı tedbirler ve oluşturulan özerk kurullar ile Türkiye'nin büyüme modeli sanayiden hizmetler sektörüne yönlendirilmiştir. Tablo 5'den görüleceği üzere Türkiye'ye gelen DYS, hızla sanayi sektöründen hizmetler sektörüne kaymaya başlamıştır. Örneğin 2000 yılında DYS'nin payı sanayide % 61.3 iken 2007'de % 28.5'e düşmüştür. Sanayide ise DYS en çok imalat ve otomotiv sektörlerini tercih etmiştir. Hizmetler sektöründe DYS'nin payı 2000 yılında % 38.4 iken 2007'de bu oran % 71.3'e ulaşmıştır. Hizmetler sektöründe ise DYS en fazla ulaştırma, depolama, haberleşme, ve finansda yoğunlaşmaya başlamıştır.

(Tablo 5'in Yeri)

Tablo 5. Yurtdışında Yerleşik Kişilerin Türkiye'deki Doğrudan Yatırımları (Sektörel Dağılım) (Milyon \$ ve %)								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1. Tarım Sektörü	45	46	27	44	237	81	178	287
(1/4)	(0.2)	(0.2)	(0.1)	(0.1)	(0.6)	(0.1)	(0.2)	(0.2)
A. Tarım, Avcılık ve Ormanlık	45	46	27	42	236	76	162	267
B. Balıkçılık	0	0	0	2	1	5	16	20
2. Sanayi Sektörü	11777	11474	10734	19701	20532	26796	28482	43789
(2/4)	(61.3)	(63.6)	(66.0)	(63.7)	(55.2)	(38.3)	(30.6)	(28.5)
C. Madencilik ve Taşocakçılığı	262	59	213	280	1706	1472	1675	1902
D. İmalat	9822	10279	8752	15931	15269	21684	24005	36491
DA. Gıda, İçecek ve Tütün Ürünleri	2193	2860	1758	2712	2733	4115	5521	8531
DB. Tekstil ve Tekstil Ürünleri	303	338	255	295	311	328	220	269
DC. Deri ve Deri Ürünleri	2	2	4	3	1	2	7	3
DD. Ağaç Ürünleri	21	11	9	15	22	30	0	0
DE. Kağıt ve Kağıt Ürünleri	303	160	241	585	405	619	574	836
DF. Rafine Petrol Ürünleri	360	699	349	524	485	761	1302	2432
DG. Kimyasal Madde ve Ürünleri	1278	861	804	1374	1510	2546	2727	4840
DH. Plastik ve Kauçuk Ürünleri	665	689	544	976	760	1053	1182	1528
DI. Mineral Ürünleri	441	486	244	620	1255	2357	2053	3020
DJ. Metal Ürünleri	357	532	274	713	675	1002	1051	2379
DK. Makine ve Teçhizat	699	410	823	1095	988	1357	1853	2312
DL. Elektrikli ve Optik Donanım	1131	712	425	1688	950	1261	1368	1931
DM. Ulaşım Araçları	1964	2361	2419	5163	5148	6189	6096	8522
DN. Diğer	105	158	603	188	26	64	51	68
E. Elektrik, Gaz ve Sıcak Su Ürünleri	1693	1136	1769	3490	3557	3640	2802	5396
3. Hizmetler Sektörü	7387	6527	5498	11191	16400	43050	64212	109415
(3/4)	(38.4)	(36.1)	(33.8)	(36.2)	(44.1)	(61.6)	(69.1)	(71.3)
F. İnşaat	22	338	389	442	57	397	219	735
G. Toptan ve Perakende Ticaret	2759	2288	1410	4740	3068	6834	7946	12432
H. Oteller ve Lokantalar	352	200	130	124	560	1039	966	1005
I. Ulaştırma, Depolama ve Haberleşme	2487	946	1360	2053	7564	19556	30798	42784
J. Mali Aracı Kuruluş Faaliyetleri	1584	2604	1809	3647	3527	12091	17276	39931
K. Gayrimenkul Faaliyetleri	0	0	0	93	1235	2555	5257	9599
L. Eğitim Faaliyetleri	0	0	0	14	39	63	58	68
M. Sağlık Faaliyetleri	71	138	342	45	231	459	1404	2445
N. Diğer	112	13	58	33	119	356	288	416
4. Toplam (Kümülatif)	19209	18047	16259	30936	37169	69927	92872	153451

Kaynak: TCMB

Türkiye'den çıkan yatırımların sektörel dağılımı ise Tablo 6'da özetlenmiştir. Türk yatırımcılarının sektörel tercihi daha çok hizmetler sektöründe olmuştur. 2001 yılında bu oran % 52.6 iken 2007 yılında % 58.8'e çıkmıştır. Hizmetler sektöründe ise finans ile toptan ve perakende ticaret sektörleri ön plana çıkmaktadırlar. Sanayi ise Türk yatırımcısını cezbeden ikinci büyük bir sektördür. Bu sektörün payı toplamda % 40'lar civarındadır.

(Tablo 6'nın Yeri)

Tablo 6. Yurtiçinde Yerleşik Kişilerin Yurtdışındaki Doğrudan Yatırımları (Sektörel Dağılım) (Milyon \$ ve %)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1. Tarım Sektörü	0	0	0	0	0	0	0
(1/5)	(0.0)	(0.0)	(0.0)	(0.0)	(0.0)	(0.0)	(0.0)
A. Tarım, Avcılık ve Ormanlık	0	0	0	0	0	0	0
B. Balıkçılık	0	0	0	0	0	0	0
2. Sanayi Sektörü	2170	2431	2507	3105	4135	4334	4822
(2/5)	(47.3)	(41.6)	(40.8)	(44.0)	(49.7)	(48.7)	(39.5)
C. Madencilik ve Taşocakçılığı	10	22	26	26	27	28	28
D. İmalat	1366	1413	1409	1428	1637	1685	1786
E. Elektrik, Gaz ve Sıcak Su Ürünleri	794	996	1072	1651	2471	2621	3008
3. Hizmetler Sektörü	2411	3182	3401	3806	4101	4400	7182
(3/5)	(52.6)	(54.4)	(55.4)	(53.9)	(49.3)	(49.5)	(58.8)
F. İnşaat	70	86	90	94	223	236	255
G. Toptan ve Perakende Ticaret	643	795	834	900	971	1041	1079
H. Oteller ve Lokantalar	85	93	93	94	94	94	96
I. Ulaştırma, Depolama ve Haberleşme	148	149	150	309	337	435	757
J. Mali Aracı Kuruluş Faaliyetleri	1440	2034	2209	2382	2437	2539	3250
K. Gayrimenkul Faaliyetleri	0	0	0	0	0	0	0
L. Eğitim Faaliyetleri	0	0	0	0	0	0	0
M. Sağlık Faaliyetleri	0	0	0	0	0	0	0
N. Diğer	25	25	25	27	39	55	1745
4. Sınıflandırılmayan	0	234	230	149	79	132	206
(4/5)	(0.0)	(4.0)	(3.7)	(2.1)	(0.9)	(1.5)	(1.7)
5. Toplam (Kümülatif)	4581	5847	6138	7060	8315	8886	12210

Kaynak: TCMB

4. Doğrudan Yabancı Sermaye Öngörülleri: 2007-2011

Türkiye'nin 2003-2007 döneminde hem yurtiçi hem de yurtdışında oluşan olumlu yatırım iklimi neticesinde DYS'yi cezbetmede görece bir başarı elde etmiştir. DYS'nin Türkiye'yi tercih etmesinde önemli olan 10 faktör Economist Intelligence Unit (EUI) tarafından yapılan dünya çapında yapılan bir araştırmaya göre belirlenmeye çalışılmıştır. Bu araştırma DYS çeken 82 ülke arasında Türkiye'nin, hem 2002-2006 arasında DYS cezbetmedeki genel yerini hem de 2007-2011 dönemine ait DYS cezbetme öngörüsünü içermektedir. Araştırmanın özet sonuçları Tablo 7'de verilmiştir. Tablo 7'ye göre Türkiye 2002-2006 döneminde DYS cezbetmede 82 ülke arasında 57. sırada yer almıştır. Bu sıranın 2007-2011 yıllarında hafif bir yükselmeye 52. sıraya çıkacağı öngörülmüştür. 2002-2006 döneminde yabancı yatırımcılar için Türkiye pazarının sunduğu fırsatlar 82 ülke içinde en iyi 8. ülke iken, 2007-2011'de bu durum 23.sıra olarak öngörülmekte. Diğer bir anlatımla DYS için Türkiye pazarı cazibesini hızla kaybetmeye başlamaktadır. Aynı çalışmada Türkiye'nin genel puan ve sıralaması ise 2002-2006 döneminde 10 üzerinde 5.66 iken 2007-2011'de 6.42'ye yükselmiştir. Bu durum ise DYS için genel yatırım ortamının olumlu yönde geliştiğini göstermektedir.

(Tablo 7'nin Yeri)

Tablo 7. Türkiye'ye Gelen DYS'yi Belirleyen Faktörler				
İş Yapma Ortamı	10 üzerinden Puanı 2002-2006 Ortalaması	10 üzerinden Puanı 2007-2011 Ortalaması	82 Ülke arasındaki yeri 2002-2006 Ortalaması	82 Ülke arasındaki yeri 2007-2011 Ortalaması
Genel Puanı ve Sıralaması	5.66	6.42	57	52
Siyasi ortam	5.22	5.7	50	50
Makroekonomik ortam	4.9	6.1	79	75
Pazarın sunduğu fırsatlar	7.8	6.9	8	23
Girişimcilik ve rekabet düzeyi	5.5	6.3	45	47
DYS'ye yönelik politikalar	6.4	6.9	50	49
Dış ticaret ve döviz düzeni	6.0	8.2	61	41
Vergi düzeni	5.2	6.1	56	51
Finans sağlama imkanları	5.5	6.6	51	48
İşgücü piyasası	5.1	5.6	71	66
Altyapı düzeyi	5.1	5.9	52	50

Kaynak: EUI

Küresel DYS yatırımlarının 2008-2011 döneminde izleyeceği seyir EUI'nın yukardaki çalışmasında öngörülmüştür. Bu öngörüler Tablo 8'de gösterilmiştir. Tablo 8'e göre küresel DYS yatırımları 2008'de 2007'ye göre % 4.6 oranında azalırken, 2009'dan itibaren DYS artmaya başlayacaktır ve her yıl için yaklaşık % 4.5'lik bir artış oranı öngörülmektedir.

(Tablo 8'in Yeri)

Tablo 8. Küresel Toplam Yabancı Sermaye Yatırım Tahminleri (cari milyon \$)				
	2008	2009	2010	2011
DYS	1406.4	1470.3	1536.8	1604.0
% değişim	- 4.6	4.5	4.5	4.4

Kaynak: EUI

Türkiye'nin 2007-2011 döneminde küresel DYS yatırımlarından alacağı ortalama pay ve miktarı 20 ülke ile kıyaslanmış ve Tablo 9'da verilmiştir. Tablo 9'a göre Türkiye'nin tüm DYS yatırımları içindeki payı % 1.33 olarak öngörülmekte. Bu oran itibarıyla Türkiye en çok DYS çeken 20.ülke olacaktır. Ortalama olarak da her yıl 20 milyar dolar düzeyinde DYS cezbetmesi tahmin edilmektedir. Aynı dönemde ABD'nin DYS cezbetmede en önemli ülke olurken yılda ortalama 250.9 milyar dolarlık bir yatırım elde etmiş olacaktır.

(Tablo 9'un Yeri)

Tablo 9. DYS Öngörüleri : 2007-2011

Ülkeler	(cari milyar \$) Yıllık Ortalama	Sıra	% olarak toplam küresel DYS içindeki payı
A.B.D.	250.9	1	16.75
İngiltere	112.9	2	7.54
Çin	86.8	3	5.79
Fransa	78.2	4	5.22
Belçika	71.6	5	4.78
Almanya	66.0	6	4.41
Kanada	63.2	7	4.22
Hong Kong	48.0	8	3.20
İspanya	44.9	9	2.99
İtalya	41.6	10	2.77
Hollanda	38.5	11	2.57
Avustralya	37.8	12	2.52
Rusya	31.4	13	2.10
Brezilya	27.5	14	1.84
Singapur	27.1	15	1.81
İsveç	26.1	16	1.74
Meksika	22.7	17	1.51
Hindistan	20.4	18	1.36
İrlanda	20.3	19	1.35
Türkiye	20.0	20	1.33

Kaynak: EUI

5. Genel Değerlendirme

Bu çalışmada Türkiye'ye gelen ve Türkiye'den çıkan doğrudan sermaye yatırımlarının 21. yüzyılın başında hem nitelik hem de nicelik bakımından önemli değişimler gösterdiği vurgulanmaya çalışılmıştır. Ayrıca DYS'lerin coğrafi ve sektörel olarak gelişimleri 2000-2007 döneminde analiz edilmiştir. 2007-2011 dönemine ait DYS tahminleri ise EUI araştırmasından derlenmiştir. Türkiye'nin DYS'yi cezbetmede dikkate değer bir gelişim göstermesine karşın DYS/GSYH oranı hala % 5'ler düzeyindedir. İleriye dönük tahminlerde ise bu oranda bir düşüş beklenmektedir. 2001-2007 döneminde Türkiye'ye gelen DYS'lerin bölgesel olarak Avrupa, sektörel olarak ise hizmetler sektöründe yoğunlaştığını göstermektedir. Türkiye'nin büyüme stratejisinde DYS'yi hizmetler sektöründe teşvik edici düzenleme ve tedbirleri alması, DYS'lerin olumsuz etkilerinin yaygınlaşmasına yol açabilecektir. Hizmetler sektörünün genellikle içe dönük ve yoğun kar transferlerine imkan veren bir yapıda olması, mevcut cari açık sorunun ileride daha da büyümesine neden olabilecektir. Bu nedenle ihracata yönelik DYS yatırımlarının teşvik edilmesi, Türkiye'nin mevcut büyüme potansiyelini artıracak gibi istihdam ve ödemeler bilançosu üzerinde de olumlu etkilerde bulunacaktır. Türkiye ayrıca DYS cezbetmede önemli faktörleri dikkate alarak yatırım yapma ortamını daha da iyileştirmelidir.

Kaynakça

TCMB (Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası), (2008) “*Uluslararası Yatırım Pozisyonu*”, online rapor, Ankara. <http://www.tcmb.gov.tr/odemedenge/uypdf.html>. Erişim tarihi: 22 Temmuz 2008.

EUI (Economist Intelligence Unit), (2007) “*World Investment Prospects to 2011: Foreign Direct Investment and the Challenge of Political Risk*”, the Economist, London.